ВІДГУК

офіційного опонента Ковальчук Олени Сергіївни, доктора педагогічних наук, професора, професора кафедри загальної педагогіки та дошкільної освіти Волинського національного університету імені Лесі Українки на дисертацію Бєлової Вікторії Володимирівни «Система управління середньою освітою в Англії», представлену на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук за спеціальністю 13.00.01 — загальна педагогіка та історія педагогіки 011 Освіта /Педагогіка

Сучасний етап цивілізаційного поступу української держави актуалізує проблему осмислення змісту та пошуків інноваційних шляхів зміни парадигми управління освітою в Україні з метою підвищення якості національної освіти. Означене нерозривно корелюється з оновленими економічними та суспільними пріоритетами розвитку країни, відповідає європейським устремлінням, працює на подальшу інтеграцію до європейського освітнього простору. Відтак, важливим у цьому контексті є дослідження успішного досвіду зарубіжних країн, у переліку яких Англія посідає чільне місце. Підтвердженням актуалізації наукового осмислення перспективного досвіду Англії є урядові орієнтири розвитку британської освіти в умовах глобалізаційних викликів (White Paper «Industrial Strategy: building a Britain fit for the future» (2017); White Paper «Educational Excellence Everywhere», 2016; DfE strategy 2015-2020: World Class Education and Care, 2016; School Governance (Constitution) (England) Regulations 2012) та успішні практики розбудови інноваційної системи управління. В означеному контексті тема дисертаційного дослідження Бєлової Вікторії Володимирівни «Система управління середньою освітою в Англії» є актуальною.

Актуальність обраної теми підтверджує те, що дисертаційне дослідження виконано згідно з тематичним планом науково-дослідної роботи відділу порівняльної педагогіки Інституту педагогіки НАПН України і є складником тем: «Тенденції розвитку змісту і методів навчання і виховання у зарубіжних країнах» (державний реєстраційний № 0102U000256), «Тенденції реформування загальної середньої освіти в країнах Європейського Союзу"

(державний реєстраційний № 0105U000280). Тему дисертації затверджено вченою радою Інституту педагогіки НАПН України (протокол № 06 від 16 червня 2005 р.) та погоджено Міжвідомчою радою з координації досліджень у галузі освіти, педагогіки і психології (протокол № 7 від 27 вересня 2005 р.).

У дисертаційному дослідженні авторка поставила за мету дослідження розкрити теоретичні засади та організаційно-змістові складники системи управління середньою освітою в Англії з окресленням перспектив англійського досвіду в Україні в умовах реформування національної освіти. Досягнення поставленої мети базується на виявленні ступеня розробленості проблеми у теоретико-практичній площині, визначенні провідних завдань і шляхів їх реалізації в системі загальної середньої освіти.

Наукова новизна дисертації полягає в тому, що: уперше у порівняльно-педагогічному аспекті охарактеризовано систему управління середньою освітою в Англії у сукупності теоретичних засад, періодів розвитку, сутнісних характеристик організації та змісту; розроблено періодизацію розвитку системи управління середньою освітою в Англії у визначених хронологічних межах, у яких виокремлено три періоди (початок реформи традиційної моделі управління середньою освітою (1980-і – 1990-і рр.); період удосконалення нової моделі управління середньою освітою (2000-і рр.); збагачення нової моделі управління середньою освітою новими характеристиками (починаючи з 2010 р.); обґрунтовано комплексність концепту управління освітою в Англії під впливом класичних управлінських теорій та інноваційних орієнтирів теорій мережування, соціального партнерства, автономії; розкрито структуру (поєднання вертикальної (центральний, місцевий рівні і рівень закладу освіти) і горизонтальної (мультиакадемічні трасти) площин) і зміст управління середньою освітою (який складає діяльність його суб'єктів з інтеграції таких напрямів діяльності, як оринковлення («квазіринкова» модель), посилення партисипативної участі в рамках започаткування шкільних органів управління освітою, посилення ролі закладу освіти в рамках

школобазованого менеджменту); запропоновано рекомендації щодо врахування позитивного досвіду Англії з управління середньою освітою для України (на загальнодержавному, регіональному і внутрішньо шкільному рівнях); конкретизовано базове поняття «система управління середньою освітою в Англії», яке трактується як цілісне та викрите утворення, що поєднує вертикальну і горизонтальну площини і динамічно розвивається, та складається з підсистем, які взаємодіють узгоджено та є взаємопов'язаними. Її метою є формулювання, реалізація та оцінювання ефективності освіти, а також управління на різних рівнях (національному, місцевому, рівні закладу) через управлінські інституції; подальшого розвитку набули ідеї і зарубіжні практики з підготовки фахівців з управління освітою.

Практичне значення дослідження полягає в розробленні рекомендацій щодо використання прогресивних ідей англійського досвіду для оптимізації розвитку системи управління середньою освітою в Україні на трьох рівнях: загальнодержавному, регіональному та на рівні навчального закладу.

Текст дисертації, висновки і рекомендації за результатами дослідження можуть бути використані закладами вищої освіти у процесі викладання дисциплін «Порівняльна педагогіка», «Історія педагогіки», «Управління закладом освіти», «Управління школою» для майбутніх соціальних педагогів, управлінців, підвищення кваліфікації директорів шкіл.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації забезпечується застосуванням методології адекватної меті і завданням, специфіці об'єкта і предмета дослідження; застосуванням необхідного комплексу методів дослідження, зокрема, таких загальнонаукових методів, як аналіз, синтез, узагальнення, систематизація, класифікація та низки спеціальних методів, як от: порівняльно-історичний, діахронний, термінологічного аналізу, системного аналізу, а також відповідною джерельною базою.

Сформована автором джерельна база відзначається різноманітністю і структурованістю. Джерела є автентичні. Посилання на них здійснено з

дотриманням нормативних вимог.

Дисертаційна робота складається зі вступу, трьох розділів, кожний з яких характеризується певним внеском у розвиток педагогічної науки й освітньої практики, висновків до розділів, загальних висновків, списку використаних джерел та додатків. Дослідницею чітко й послідовно обґрунтовано актуальність обраної теми і ступінь її розробленості, визначено об'єкт, предмет, мету, завдання наукового дослідження, сформульовано провідну концептуальну ідею, методологію й методи дослідження, представлено його наукова новизна та практична значущість, наведено дані про апробацію й упровадження результатів дослідження, публікації автора.

Методологічна обґрунтованість вихідних позицій дослідження, системний аналіз матеріалу, виявлення причинно-наслідкових зв'язків забезпечило високий ступінь обґрунтованості отриманих результатів дослідження В. В. Бєлової. Дисертантка запропонувала роботу, в якій розкриває історію, ґенезу, теоретичну сутність та організаційно-змістові складники системи управління середньою освітою в Англії задля окреслення орієнтирів творчого використання перспективних ідей в Україні в умовах реформування національної освіти.

У Розділі 1 «Теоретичні засади управління освітою» дисертантка охарактеризувала розвиток середньої освіти в Англії; розкрила підходи до тлумачення базових термінів і понять дослідження в українській та англійській мові; обґрунтувала комплексність концепту управління освітою в Англії під впливом класичних управлінських теорій та інноваційних орієнтирів теорій мережування, соціального партнерства, автономії; охарактеризувала формат підготовки педагогічних кадрів до управлінської діяльності.

У Розділі 2 «Зміст та структура управління шкільною освітою в Англії на сучасному етапі» здобувачка охарактеризувала розвиток середньої освіти в Англії, розкрито особливості змісту та структури управління на центральному, місцевому рівнях та рівні закладу освіти, охарактеризовано

формат підготовки педагогічних кадрів до управлінської діяльності.

Серед наукових результатів Розділу 3 «Перспективність досвіду Англії з управління середньою освітою в умовах реформування освіти в Україні» слід зазначити характеристику стану розроблення проблеми управління освітою в період незалежності; розкриття інновації чинного законодавства з освіти в умовах реформи децентралізації та територіальної організації влади в Україні, а також запропоновані рекомендації щодо можливостей застосування перспективного англійського досвіду у сфері управління шкільною освітою в умовах реформування управління освітньої галузі в Україні.

Висновки адекватно відображають зміст виконаного дослідження й відображають фаховий підхід і досвідченість дисертантки у справі вирішення проблем вітчизняної загальної середньої освіти.

Проведена експертиза засвідчує виконання усіх дослідницьких завдань. В рамках реалізації завдання 1 охарактеризовано стан розроблення проблеми управління освітою у зарубіжному та вітчизняному освітньому просторах. Виконано термінологічний аналіз ключових понять дисертаційного дослідження в українській та англійській мові; охарактеризовано позицію міжнародних організацій (ЮНЕСКО, ПРООН, ОЕСР) щодо сутності понять «управління» і «менеджмент»; охарактеризовано стан розроблення проблеми управління освітою у зарубіжному та вітчизняному освітньому просторах на основі досліджень українських і зарубіжних науковців, а також напрацювань міжнародних організацій.

В межах розкриття 2, 3 та 4 завдань дослідження найбільш істотним науковим результатом рецензованої дисертації є комплексна характеристика особливостей управління середньою освітою в Англії на центральному, місцевому рівнях та рівні закладу освіти. Доведено, що система управління середньою освітою в Англії характеризується широкою автономією шкіл стосовно центральної влади. Охарактеризовано систему управління освітою на центральному рівні, яка охоплює урядовий Департамент освіти (DfE) на

чолі з Державним секретарем із питань освіти, агенції та позавідомчі державні органи, що забезпечують партисипативну участь в управлінні освітою і прийнятті рішень.

Підкреслено комплексний характер управління закладами середньої освіти на місцевому рівні з огляду на отримані повноваження центральної влади здійснювати управління академіями при збереженні функцій місцевої влади управляти школами, які залишаються в її підпорядкуванні.

Констатовано, що на сучасному етапі до повноважень місцевої влади належать: забезпечення усіх дітей відповідного віку місцями у школах; забезпечення високих стандартів освіти; координація зарахування до школи за місцем проживання за визначеними правилами; фінансування та зарахування на роботу вчителів у школах, які знаходяться у підпорядкуванні місцевої влади; інспектування зазначених шкіл; підтримка дітей з особливими потребами. Підкреслено комплексний характер управління закладами середньої освіти на місцевому рівні з огляду на отримані повноваження центральної влади здійснювати управління академіями при збереженні функцій місцевої влади управляти школами, які залишаються в її підпорядкуванні.

В рамках виконання 5 завдання дослідження окреслено перспективний досвід Англії у секторі управління середньою освітою в умовах реформування освіти в Україні. До перспективних позицій здобувачка відносить динамічність розбудови системи управління середньою освітою та відкритість до інновацій; комплексність сучасної структури управління середньою освітою, яка поєднує вертикальну (центральний, місцевий рівні і рівень закладу освіти) і горизонтальну (мультиакадемічні трасти) площини; партисипативна участь у прийнятті рішень; школобазований менеджмент як інструмент підвищення якості освіти.

Висновки і рекомендації відображено в наукових публікаціях за темою дисертації. Основні результати дослідження викладено у 20 одноосібних наукових публікаціях автора, із яких: 6 статей – у наукових фахових

виданнях України, 1 стаття – у зарубіжному виданні, 1 – розділ у колективній монографії, 12 – апробаційного характеру. В дисертаційній роботі Бєлової В.В. порушень академічної доброчесності не виявлено.

Дисертація та автореферат написані грамотно та оформлені згідно з вимогами «Порядку присудження наукових ступенів і присвоєння вченого звання старшого наукового співробітника», що затверджено Постановою Кабінету Міністрів України. Зміст автореферату ідентичний основним положенням дисертації.

Позитивно оцінюючи наукове і практичне значення отриманих дисертанткою результатів, відзначимо окремі дискусійні положення та висловимо деякі зауваження й побажання до змісту роботи:

1. Вибір Англії, як частини Сполученого Королівства Великої Британії та Північної Ірландії, на противагу до інших історичних провінцій королівства (Уельс, Шотландія та Північна Ірландія) вимагає більш ретельного обґрунтування. Для зіставлення варто врахувати, що в рамках національних орієнтирів кожна частина країни розвиває систему управління середньою освітою відповідно до місцевих потреб. Порівняння характеру такого розвитку, сутності реформ в управлінському секторі, як і осмислення цього вектора розвитку в інших частинах королівства підвищило б наукову цінність рецензованої дисертації.

2. Визначена низка суперечностей щодо системи управління середньою освітою в Англії з окресленням перспектив англійського досвіду в Україні в умовах реформування національної освіти, на нашу думку, може бути застосована до низки інших країн Європи, і немає конкретного специфічного орієнтиру.

3. На сторінці 35. дисертаційного дослідження подано табличний порівняльний аналіз понять «управління» та «менеджмент» з точки зору різних наукових підходів, позаяк робота виграла б від того, якби авторка не обмежилась описом термінологічного поля дослідження, спираючись лише на вітчизняні доробки.

4. В параграфі 1.3. дисертанткою проведено ґрунтовну роботу з концепту управління освітою у рецепціях зарубіжних та вітчизняних учених, представлено періодизацію цього процесу, де граничними хронологічними межами визначено середину XX – першу чверть XXI століть. Однак в описі про характерні особливості останніх двох періодів згадується побіжно.

5. Вважаємо, недостатньо переконливим є обґрунтування необхідності вивчення системи управління середньою освітою в Англії у порівняння з іншими країнами. Окрім виокремлення низки урядових орієнтирів, доцільно було б підсили актуальність дослідження шляхом наведення статистичних даних щодо рейтингу системи управління середньою освітою Англії на ряду з іншими країнами.

6. На нашу думку, у параграфі 3.1. дисертаційного дослідження доцільно було б подати блок-схему моделі внутрішкільного менеджменту в Англії з метою простеження алгоритму процесу запровадження моделі багаторівневого менеджменту в освіті.

Однак, висловлені зауваження та побажання не є принциповими для загальної позитивної оцінки дисертації.

Висновок. Дисертаційна робота «Система управління середньою освітою в Англії» за змістом, висновками, одержаними результатами відповідає вимогам пп. 9, 10, 12, 13 «Порядку присудження наукових ступенів і присвоєння вченого звання старшого наукового співробітника», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 24 липня 2013 року за № 567 зі змінами, внесеними згідно з Постановами Кабінету Міністрів України № 656 від 19 серпня 2015 року та № 1159 від 30 грудня 2015 року, що дає підстави для присудження Бєловій Вікторії Володимирівні наукового ступеня кандидата педагогічних наук за спеціальністю 13.00.01 – загальна педагогіка та історія педагогіки.

Офіційний опонент

доктор педагогічних наук, професор О.С. Ковальчук

ПІДПИС ЗАСВІДЧУЮ
Вчений секретар університету
«17» вересня 2021 р.